

# Kartlegging av hvordan fosterhjemsgodtgjørelsen påvirker fosterforeldres rett til ytelser fra NAV og beskatning

---

## *Fosterhjem – deloppdrag C*

Barne-, ungdom- og familiedirektoratet (Bufdir) har utarbeidet en oversikt over problemstillinger knyttet til fosterforeldres økonomiske stilling når de mottar ytelser fra NAV. Bufdir påpeker i kartleggingen muligheter for endringer i praksis og regelverk.

---

## Innhold

|       |                                                                          |    |
|-------|--------------------------------------------------------------------------|----|
| 1.    | Innledning.....                                                          | 2  |
| 1.1   | Forskjeller mellom fosterhjemmene .....                                  | 2  |
| 1.2   | Særtrekk ved fosterhjem som frilansoppdrag.....                          | 3  |
| 2.    | Skatteregelverket .....                                                  | 3  |
| 2.1   | Inntektsskattesystemet for personlige skatteyttere .....                 | 3  |
| 2.2   | Betydningen av personinntekt og pensjonsgivende inntekt.....             | 4  |
| 2.3   | Særskilt om beskatning av trygdeytelser .....                            | 5  |
| 2.4   | Fordeling av inntekt skattemessig mellom fosterforeldre .....            | 5  |
| 2.5   | Direktoratets vurdering.....                                             | 6  |
| 2.5.1 | Behovet for endringer i regelverket for beskatning.....                  | 6  |
| 2.5.2 | Behovet for å styrke fosterforeldres pensjonsrettigheter .....           | 6  |
| 2.5.3 | Fordeling av inntekten mellom fosterforeldre i ordinære fosterhjem ..... | 7  |
| 3.    | Trygderegelverket .....                                                  | 8  |
| 3.1   | Fosterhjemsgodtgjøringens betydning for rettigheter i folketrygden ..... | 8  |
| 3.2   | Sykepenges .....                                                         | 9  |
| 3.2.1 | Introduksjon til sykepenges .....                                        | 9  |
| 3.2.2 | Graderte sykepenges .....                                                | 9  |
| 3.2.3 | Direktoratets vurdering.....                                             | 10 |
| 3.3   | Dagpenges under arbeidsløshet.....                                       | 11 |
| 3.3.1 | Introduksjon til dagpenges .....                                         | 11 |
| 3.3.2 | Inngangsvilkåret «reelt arbeidssøkende» .....                            | 11 |
| 3.3.3 | Gradering av dagpenges .....                                             | 12 |
| 3.3.4 | Hvorvidt fosterforeldre kan tape på å motta fosterhjemsgodtgjøring ..... | 13 |
| 3.3.5 | Direktoratets vurdering.....                                             | 13 |
| 3.4   | Arbeidsavklaringspenges og tilleggsstønader .....                        | 14 |
| 3.4.1 | Introduksjon til arbeidsavklaringspenges og tilleggsstønader .....       | 14 |
| 3.4.2 | Inngangsvilkår «nedsatt arbeidsevne».....                                | 15 |
| 3.4.3 | Graderte arbeidsavklaringspenges .....                                   | 15 |
| 3.4.4 | Hvorvidt fosterforeldre kan tape på å motta fosterhjemsgodtgjøring ..... | 16 |
| 3.4.5 | Direktoratets vurdering.....                                             | 17 |

|                                                                                           |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 3.5 Uføretrygd .....                                                                      | 17 |
| 3.5.1 Introduksjon til uføretrygd .....                                                   | 17 |
| 3.5.2 Ny uføreordning .....                                                               | 18 |
| 3.5.3 Gradert uføretrygd – personer som blir uføre mens de er fosterforeldre.....         | 18 |
| 3.5.4 Uføregradens betydning.....                                                         | 19 |
| 3.5.5 Reduksjon av uføretrygd mot arbeidsinntekt .....                                    | 19 |
| 3.5.6 Direktoratets vurdering .....                                                       | 20 |
| 3.6 Alderspensjon.....                                                                    | 21 |
| 3.7 Foreldrepenger.....                                                                   | 22 |
| 3.7.1. Introduksjon til foreldrepenger.....                                               | 22 |
| 3.7.2 Fosterforeldres rett til foreldrepenger.....                                        | 22 |
| 3.7.3 Direktoratets vurdering.....                                                        | 23 |
| 3.8 Barnepensjon .....                                                                    | 23 |
| 3.8.1 Barnepensjon etter folketrygdloven .....                                            | 23 |
| 3.8.2 Barnepensjon etter lov om innskuddspensjon, foretakspensjon og tjenestepensjon..... | 24 |

## 1. Innledning

### 1.1 Forskjeller mellom fosterhjemmene

Fosterforeldre mottar normalt fosterhjemsgodtgjøring i form av arbeidsgodtgjøring og utgiftsdekning. Størrelsen på godtgjøringen er fastsatt i kontrakt mellom fosterforeldre og kommunalt eller statlig barnevern. Fosterforeldre er ansett for å være frilansere i skatte- og trygderegelverket.

I ordinære, kommunale fosterhjem har foreldrene anledning til å ta arbeid ved siden av at de er fosterhjem. I andre, såkalte forsterkede eller frikjøpte fosterhjem, mottar en av eller begge fosterforeldrene forhøyet arbeidsgodtgjøring. I slike fosterhjem vil den som mottar godtgjøringen i mange tilfeller være forpliktet til å være hjemmeværende for å ivareta omsorgsoppgaven. Hvor mye den enkelte er frikjøpt varierer fra 100 prosent til mindre stillingsbrøker. Vi viser til direktoratets *Rapport om kartlegging av fosterforeldres økonomiske rammevilkår* for mer informasjon om forsterkning i kommunale fosterhjem. En tredje type fosterhjem er de statlige beredskaps- og familiehjemmene. Den som er oppdragstaker i slike hjem har avtalefestede rettigheter som går ut over folketrygdlovens rettigheter for frilansere, blant annet med hensyn til sykepenge og pensjon. Fordi de har tilnærmet samme rettigheter som ordinære arbeidstakere, møter de ikke på de samme problemstillingene som fosterforeldre i kommunale hjem. Hva slags fosterhjem barnet er plassert i, har ikke betydning med hensyn til fosterforeldrenes stilling i trygde- og skattelovverket. Dette innebærer at de endringene direktoratet anser som aktuelle, med mindre noe annet er sagt, vil gjelde for alle fosterforeldre.

I ordinære fosterhjem står begge foreldrene fritt med hensyn til å ta arbeid i tillegg til fosterhjemsoppdraget. Dersom de har en jobb som arbeidstaker utenfor hjemmet, vil de opparbeide rettigheter i kraft av dette. Med full jobb, vil de ha samme rettigheter som andre arbeidstakere med hensyn til dagpenger, pensjon, uføretrygd og andre ytelser. Ved utmåling av disse ytelsene tas det utgangspunkt i lønnsinntekten. Det vil være avgjørende ved utmålingen hvem av fosterforeldrene som mottar godtgjøringen. Det som kan oppleves som urimelig for fosterforeldre som har arbeid utenfor hjemmet, er at enkelte av de ytelsene de har krav på som arbeidstakere, for eksempel ved arbeidsløshet, sykepenger eller uførhet, kan bli avkortet på grunn av fosterhjemsoppdraget.

I forsterkede fosterhjem vil oppdraget som fosterforelder for den eller de som er frikjøpt komme i stedet for en ordinær jobb. Det som oppleves som urimelig for mange i denne gruppen, er at de ikke opparbeider de samme rettighetene som arbeidstakere fordi de er frilansere. De har i utgangspunktet ingen pensjonsopptjening utover folketrygdens, og de mottar ikke sykepenger for de første 16 dagene av et sykdomsforløp.

De fosterforeldrene som på mange måter kommer mest uheldig ut, er de som ikke er forsterket og ikke har arbeid utenfor hjemmet. De vil ikke opparbeide rettigheter som arbeidstakere på annet grunnlag enn fosterhjemsoppdraget. Dersom de har krav på ytelser fra NAV, vil disse være små fordi det ved utmåling av ytelsen tas utgangspunkt i deres lønnsinntekt. Samtidig kan det være utfordrende å argumentere for at det innføres særordninger for denne gruppen, siden de har anledning til å ta en jobb utenfor hjemmet og dermed opparbeide rettigheter som arbeidstakere.

## **1.2 Særtrekk ved fosterhjem som frilansoppdrag**

Et fosterhjemsoppdrag er en mellomting mellom et ideelt oppdrag og lønnet arbeid. Det skiller seg ut fra andre frilansoppdrag ved det spesielle formålet med plasseringen av barnet, å gi omsorg og bidra til oppfostringen av barnet. Vårt syn er at fosterforeldre i ordinære fosterhjem skiller seg prinsipielt fra andre frilansere og oppdragstakere. Fosterhjemsoppdraget til ordinære fosterhjem er som utgangspunkt knyttet utelukkende til en oppdragstaker. Fosterforeldre og fosterbarn skal passe sammen, og fosterforeldre vil ikke konkurrere om å være fosterhjem på et åpent marked. Vi mener derfor også at det er behov for å utarbeide særordninger for denne gruppen.

Det er et prinsipielt spørsmål hvordan fosterhjemsoppdraget skal stilles i forhold til annet arbeid. I dag er det få særregler for denne gruppen frilansere i skatte- og trygderegelverkene. Direktoratet mener at de særskilte forholdene rundt fosterhjemsoppdraget krever en tilpasning av regelverket for denne gruppen.

## **2. Skatteregelverket**

### **2.1 Inntektsskattesystemet for personlige skatteyttere**

Det er ikke gitt særregler for skattlegging av inntekter til fosterforeldre sammenlignet med andre lønsmottakere. Den delen av fosterhjems godtgjørelsen som er vederlag for arbeid, behandles skattemessig som annen arbeidsinntekt etter skatteloven § 5-10. Arbeidsgiver (for eksempel kommunen) skal trekke skatt, innrapportere lønnen og svare arbeidsgiveravgift av arbeidsgodtgjørelsen på vanlig måte. Utgiftsdekningen til fosterforeldre beskattes etter skattelovens § 5-11 og er i utgangspunktet skattefri, men det forutsetter at den ikke er så høy at den gir

overskudd. Det overskytende vil da skattlegges som lønnsinntekt. Utgiftsdekningen innenfor satsene til KS gir ikke skattepliktig overskudd.

Inntektsskattesystemet for personlige skattytere består av to skattegrunnlag: personinntekt og alminnelig inntekt.

- Personinntekten er et bruttoskattegrunnlag som består av pensjons- og lønnsinntekt. Toppskatt og trygdeavgift utlignes på personinntekten. Personinntekt er pensjonsgivende inntekt, jf. folketrygdloven § 3-15.
- Alminnelig inntekt er en nettoinntekt som inkluderer alle bruttoinntekter (pensjonsinntekt, lønnsinntekt, næringsinntekt og kapitalinntekt) med fradrag for utgifter til inntektens erverv, herunder bl.a. minstepfradrag og renteutgifter. Alminnelig inntekt skattlegges etter en fastsatt sats, i 2014 var den alminnelige satsen på 27 prosent<sup>1</sup>.

## 2.2 Betydningen av personinntekt og pensjonsgivende inntekt

En persons personinntekt i ligningen er avgjørende for beregningen av ytelser fra NAV som trer i stedet for lønnsinntekt. Hva som er personinntekt står i skatteloven § 12-2.

Skatteetaten fastsetter den pensjonsgivende inntekten og beregner pensjonspoeng av denne. Som pensjonsgivende inntekt regnes personinntekt etter skatteloven § 12-2, med enkelte unntak jf. folketrygdloven § 3-15. Skattelovens bestemmelser om personinntekt er av betydning for ytelser fra folketrygden som er basert på pensjonsgivende inntekt. Pensjonsgivende inntekt gir pensjonspoeng som brukes ved beregning av tilleggspensjon, jf. folketrygdloven § 3-8, jf. § 3-12. Tilleggspensjon gis i tillegg til grunnpensjon når det gis ytelser etter kapittel 19 og 20 i folketrygdloven. Dette er alderspensjon og ytelser til gjenlevende ektefelle. Etter innføringen av ny uføreordning fra 1.januar 2015 er ikke uførepensjon lenger knyttet til opparbeidede pensjonspoeng.

Pensjonsalder i Norge er 67 år, men medlemmer av trygden kan ta ut alderspensjon etter fylte 62 år. For å ta ut alderspensjon før 67 år, må medlemmet ha tilstrekkelig høy opptjening. Alle medlemmer av trygden har krav på grunnpensjon (også kalt minstepensjon). Tilleggspensjon beregnes ut fra pensjonspoeng og blir høyere når fosterforeldres inntekt økes, for eksempel på grunn av arbeidsgodtgjøringen.

Dersom en person går hjemme med omsorgsansvar for et barn under 6 år, får vedkommende 3,5 pensjonspoeng, jf. folketrygdloven § 3-16. Dette tilsvarer 4 ½ G i inntekt. 1 G er i 2014 kr 88 370.

Fosterforeldre som minst halve året har hatt den daglige omsorg for et barn som ikke har fylt seks år innen årets utgang får pensjonspoeng etter § 3-16 første ledd bokstav a. For barnets fødselsår godskrives tre og et halvt pensjonspoeng, selv om omsorgen har vart mindre enn et halvt år. Pensjonspoengene gis som hovedregel til den som mottar barnetrygd etter barnetrygdloven. Bestemmelsen i § 3-16 får anvendelse på personer som får beregnet pensjonen sin etter folketrygdlovens kapitler 12,17 og 29. For alderspensjon etter kapittel 20 finnes en tilsvarende bestemmelse i § 20-8.

---

<sup>1</sup> Skattesatser på Finansdepartementets side

[http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/tema/skatter\\_og\\_avgifter/skattesatser-2014.html?id=748052](http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/tema/skatter_og_avgifter/skattesatser-2014.html?id=748052)

Vi gjør oppmerksom på at departementets informasjonsskriv som vedlegg til fosterhjemsavtalen ikke er oppdatert på dette området. Det kom en endring i 2010 der antall pensjonspoeng ble oppjustert, men alderen på barn som går hjemme ble nedjustert til under 6 år. Bakgrunnen for endringen er at barn nå begynner på skolen det året de fyller 6 år.

## 2.3 Særskilt om beskatning av trygdeytelser

Alle løpende ytelser fra folketrygden er i utgangspunktet skattepliktige, jf. skatteloven § 5-42. Ytelser kan være skattebelagt som lønnsinntekt eller pensjonsinntekt. Sykepenger, dagpenger, arbeidsavklaringspenger, uførepensjon og foreldrepenger skattlegges som lønnsinntekt, jf. skatteloven § 5-10 bokstav c. Trygdeytelser som alderspensjon og gjenlevende pensjon er pensjonsytelser som skattlegges som pensjonsinntekt, ikke lønnsinntekt. Dette innebærer at det er særskilte fradrag og skatteberegningsregler. Fra og med 1. januar 2015 ble uførepensjon omgjort til uføretrygd og skattlegges nå etter de samme regler som lønnsinntekt.

Fosterhjemsgodtgjørelsen har ingen innvirkning på skattereglene for ytelser fra folketrygden, med unntak av ved samordning av minstefradrag for pensjon og inntekt. Minstefradrag for lønnsinntekt er noe høyere enn minstefradrag for pensjonsinntekt. Når fosterforeldre mottar pensjon og har inntekt som fosterforeldre samtidig, skal minstefradraget samordnes. Samlet fradrag kan ikke overstige øvre grense i minstefradraget for lønnsinntekter. Siden minstefradraget for pensjonsinntekt er noe lavere enn minstefradraget for lønnsinntekt, får fosterforeldrene økt fradrag når pensjon kombineres med arbeidsinntekt, for eksempel i form av arbeidsgodtgjøring. Fosterforeldre taper derfor ikke økonomisk på samordningen.

## 2.4 Fordeling av inntekt skattemessig mellom fosterforeldre

Ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere kan velge hvordan de vil fordele enkelte inntekts- og fradragposter i selvangivelsen mellom seg, jf. skatteloven § 2-12. Personinntekt kan ikke fordeles, men alminnelig inntekt kan fordeles slik at fradrag og inntekt beskattes under ett. Ved særskilt ligning eller felles ligning med fordeling av skatt skal arbeidsinntekt, pensjon, trygdeytelser, underholdsbidrag mv. lignes hos (tilordnes) den av ektefellene som har utført arbeidet eller er berettiget til pensjonen, trygdeytelsen, underholdsbidraget, mv.<sup>3</sup> I hovedsak er det kapitalinntekter og kapitalkostnader, for eksempel renter, som ektefeller, registrerte partnere og meldepliktige samboere kan fordele fritt i tillegg til formuen og gjelden. Fordelingen vil normalt ikke påvirke den samlede skatten for paret, men den har betydning for hvem av dem som skal skattlegges for formuen og inntekten eller få fradrag.

Den delen av fosterhjemsgodtgjørelsen som er vederlag for arbeid regnes som personinntekt. Når en forelder er frikjøpt går forhøyet arbeidsgodtgjøring til den forelder som har forpliktet seg til å være hjemme. Dette er blant annet nedfelt i departementets vedlegg til fosterhjemsavtalen. Den hjemmевærende får dette ført som personinntekt på sin ligning.

Hvordan og hvorvidt utbetalingen av arbeidsgodtgjørelsen skal fordeles mellom fosterforeldrene i ordinære fosterhjem er ikke regulert i dag. Oppdragsgiver utbetaler på bakgrunn av avtalen med fosterforeldrene og rapporterer til skattemyndighetene. Det er ikke uvanlig at fosterforeldre inngår

---

<sup>2</sup> Skatte ABC 2014 pkt. 2.1 Skatte ABC 2014 pkt.

<sup>2.4</sup> <http://www.skatteetaten.no/upload/PDFer/Ligningsprosent20ABCprosent202014.pdf?epslanguage=nb-NO>

<sup>3</sup> Skatte ABC 2014 pkt. 2.4

avtaler hvor hele godtgjørelsen settes inn på kontoen til en av foreldrene, selv om fosterhjemsoppdraget er delt på begge ved at hjemmet i fellesskap er oppdragstaker. Det vil da som utgangspunkt være arbeidsgivers innrapportering til skattemyndighetene som er bestemmende for hvem som får arbeidsgodtgjøringen ført som inntekt i ligningen. Avtalen vil derfor være bestemmende for hvem som får de rettighetene dette medfører etter trygdesystemet.

## 2.5 Direktoratets vurdering

### 2.5.1 Behovet for endringer i regelverket for beskatning

Fosterhjemsgodtgjøringen påvirker ikke beskatning av annen inntekt negativt og vil ikke føre til en reduksjon av utbetalt øvrig inntekt. Etter direktoratets syn får ikke anvendelsen av skattereglene urimelige utslag for fosterforeldre, og vi ser ikke behov for endringer i regelverket for beskatning.

### 2.5.2 Behovet for å styrke fosterforeldres pensjonsrettigheter

Direktoratet mener at det kan være et hensiktsmessig tiltak å styrke fosterforeldres pensjonsrettigheter i ordinære fosterhjem. Fosterforeldre i slike hjem har påtatt seg et viktig omsorgsoppdrag på vegne av det offentlige, noe som bør anerkjennes ved at de opparbeider pensjonspoeng. Tilbakemeldinger direktoratet har møtt fra fosterhjemsforeningen og andre aktører er at mange fosterforeldre anser det som rimelig at de opparbeider seg pensjonsrettigheter når de påtar seg et oppdrag for det offentlige.

Det kan etter direktoratets syn argumenteres for at fosterforeldre i kommunale hjem som er hjemmевærende bør opptjene pensjonspoeng etter folketrygdloven § 3-16 også for fosterbarn som er over 6 år. En slik endring ville i liten grad få betydning for fosterforeldre som er frikjøpt tilsvarende full stilling, da disse opptjener pensjonspoeng på bakgrunn av godtgjøringen de mottar. En endring vil først og fremst få betydning for fosterforeldre som ikke er frikjøpt eller som er delvis frikjøpt, og som ikke har arbeid utenfor hjemmet. Dette kan enten gjøres ved at virkeområdet for folketrygdloven § 3-16 bokstav a utvides til å omfatte fosterforeldre som er hjemme med barn over 6 år, eller ved å likestille fosterforeldre med personer som utfører omsorgsarbeid, jf. § 3-16 bokstav b.

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- fosterforeldre skal opptjene pensjonspoeng etter folketrygdloven § 3-16 når de er hjemme med fosterbarn under 18 år.

En endring av folketrygdloven § 3-16 vil bare komme til anvendelse på fosterforeldre som er hjemmевærende. Vårt syn er at øvrige fosterforeldre også bør få styrkede pensjonsrettigheter. For frikjøpte fosterforeldre kommer fosterhjemsoppdraget i stedet for ordinært arbeid, men fordi de ikke er tilknyttet noen tjenestepensjonsordning, vil de kun opparbeide seg rettigheter etter folketrygden med mindre de inngår en privat avtale. I vedlegget til fosterhjemsavtalen om fosterforeldres arbeidsrettslige stilling og sosiale rettigheter, vises det til at skattefavorisert pensjonssparing kan være et alternativ til tjenestepensjonsordning. Arbeidsgjøringen til fosterforeldre burde med dagens system være tilstrekkelig høy til å kompensere for utgifter til medlemskap i en privat pensjonsavtale, i tillegg til at det tilbys rimelige lønnsvilkår. Direktoratet er kjent med at Norsk Fosterhjemsforening har fremforhandlet en avtale med Storebrand om privat pensjonssparing. Medlemmer i foreningen tilbys slik sparing til samme vilkår som ansatte i bedrifter, men de må betale pensjonsinnskuddet av egen lomme. Fosterhjemsforeningen ønsker en framtidig

løsning der de kommunale barnevernstjenestene betaler pensjonsordning for kommunale fosterforeldre. Direktoratet er enig i at det vil være forenklende for fosterforeldre om pensjonsrettigheter ivaretas av det offentlige.

Pensjonsordningen for fosterhjem er omtalt i punkt 4.4. i *Rapport om kartlegging av fosterforeldres økonomiske rammevilkår*. I forbindelse med utarbeidelsen av rapporten ble det gjennomført en survey, og av svarene fra de kommunene som besvarte surveyen fremkommer det at det sjelden (8 prosent) tilbys pensjonsordning til fosterforeldre. I den grad det forekommer (15 prosent) er det primært videreføring av pensjonsordning fra tidligere arbeidsgiver. Kun 10 prosent av frikjøpte fosterforeldre som ikke har tjenstepensjon får kompensasjon.

Det bør etter direktoratets syn vurderes om kommunene skal pålegges en plikt til å sørge for at frikjøpte fosterforeldre får en pensjonsordning som gir en opptjening som kan sammenlignes med tjenstepensjonsordninger for arbeidstakere. Vi vil i den sammenheng trekke frem at det i følge tall fra SSB var 466 377 ansatte i norske kommuner i 2013. Det er grunn til å anta at det store flertallet av disse er ansatt som arbeidstakere, og at de har tjenstepensjon tilknyttet KLP. Sett i forhold til de store pensjonsforpliktelsene kommunene allerede har, vil utgiftene til en pensjonsordning for frikjøpte fosterforeldre fremstå som små. Pensjonsrettigheter vil være særskilt viktig for fosterforeldre som er frikjøpt.

På denne bakgrunn kan det være aktuelt at

- det vurderes om kommunene skal pålegges å sørge for at frikjøpte fosterforeldre får en pensjonsordning tilsvarende den kommunale tjenstepensjonsordningen.

### **2.5.3 Fordeling av inntekten mellom fosterforeldre i ordinære fosterhjem**

Siden arbeidsgodtgjøringen påvirker inntektsgrunnlaget til fosterforeldrene, har den betydning for alle ytelser fra NAV som beregnes på bakgrunn av inntekt. Dersom godtgjørelsen utbetales til den ene av fosterforeldrene, vil denne få et høyere beregningsgrunnlag enn den som ikke får den inntektsført. I andre sammenhenger, når det er spørsmål om fosterhjemsoppdraget skal føre til en reduksjon av ytelser, vil det være en ulempe for den som mottar en ytelse at godtgjøring er knyttet til den ene av fosterforeldrene.

Det er i dag ingen retningslinjer for fordeling av utbetalingen av fosterhjemsgodtgjøring mellom fosterforeldrene i ordinære fosterhjem. I fosterhjem som ikke er forsterket kan godtgjøringen fordeles mellom foreldrene etter fosterforeldres ønsker, i og med at det kan reguleres i avtaleforholdet med kommunen hvem som skal motta godtgjøringen. I et ordinært fosterhjem der ingen av fosterforeldrene er frikjøpt, er det hjemmet som sådan som skal ivareta omsorgen for barnet. Fosterforeldrene vil være sammen om oppdraget, på samme måte som begge foreldrene i en ordinær familie har omsorgsansvar for felles barn. Erfaringsvis er det ofte kun en av foreldrene som får utbetalt godtgjøring i ordinære fosterhjem og ført dette som lønn på sin ligning. Det er ikke alltid at fosterforeldrene forstår hvilke konsekvenser dette får for rettighetene deres.

En likedeling vil i noen tilfeller gi mer hensiktsmessige utslag dersom begge foreldrene arbeider utenfor hjemmet og den ene forelderen får behov for ytelser fra NAV. Likedeling av arbeidsbyrden blir allerede lagt til grunn av NAV i forbindelse med beregning av reduksjon av dagpenger ved arbeidsledighet for fosterforeldre i fosterhjem uten forsterkning, og hvor begge er i arbeid. I slike

tilfeller blir arbeidsgodtgjørelsen regnet som om den fordeles likt mellom begge fosterforeldrene, uavhengig av om den bare blir utbetalt til den ene. En likedeling i utbetaling mellom fosterforeldrene vil i disse tilfellene være en forenkling med hensyn til NAVs regelverk og gi større forutberegnelighet, fordi det ikke ville oppstå spørsmål om hvem som egentlig utfører oppdraget.

En likedeling ville imidlertid slå negativt ut for fosterforeldre som ikke har arbeid utenfor hjemmet, eller som jobber redusert. En reduksjon i beregningsgrunnlaget for denne gruppen, ville for eksempel ha konsekvenser for opptjening av pensjonspoeng. Vårt syn er derfor at det ikke bør reguleres hvordan inntekten skal fordeles, men at det i større grad enn i dag bør fokuseres på muligheten for å dele arbeidsgodtgjøringen mellom fosterforeldrene.

### 3. Trygderegelverket

#### 3.1 Fosterhjemsgodtgjøringens betydning for rettigheter i folketrygden

Arbeidsgodtgjøringsdelen av fosterhjemsgodtgjøringen påvirker retten til utbetalinger fra folketrygden fordi det regnes som arbeidsaktivitet og gir inntekt. Utgiftsdekningen er ikke av betydning for rettigheter i trygderegelverket med mindre den overstiger de faktiske utgiftene til fosterforeldrene og regnes som lønnsinntekt.

Med lønn i folketrygdlovens forstand, menes utbetaling som er innberettet som lønn i lønns- og trekkoppgaven, med mindre ligningskontoret har vurdert utbetalingen på annen måte. Enkelte ytelser fra folketrygden påvirkes ikke av mottakerens inntekt, som for eksempel barnetrygd og stønad ved helsetjenester. I vår kartlegging redegjør vi for ytelsene som påvirkes av godtgjøringen.

På grunn av fosterhjemsoppdragets særskilte karakter, er det noen steder i trygderegelverket åpnet for at fosterforeldre kan endre arbeidsordningen i hjemmet og på hvem som skal motta arbeidsgodtgjøringen for å forhindre urimelige utslag av regelverket. Det er slik vi ser det noe uklart hvilke situasjoner dette gjelder og hvordan det kan gjennomføres i praksis. Vi mener at praksis i NAV kan gjennomgås for å se om den i tilstrekkelig grad sikrer at fosterforeldrene kan fortsette å ivareta et fosterbarn selv om en av fosterforeldrene blir syke. Enslige fosterforeldre vil kunne komme særskilt uheldig ut når de har behov for ytelser fra NAV fordi de ikke kan dele arbeidsgodtgjøringen/arbeidsbyrden med en annen fosterforelder.

Vi vil innledningsvis bemerke at NAV i beregningen av enkelte ytelser bruker satsen for høyeste timelønn for barnehageassistenter i en kommune i sine beregninger av ytelser til fosterforeldre. I den nyeste tariffavtalen mellom KS og Utdanningsforbundet er høyeste lønn kr 364 000. Oslo kommune er et eget tariffområde og de kan ha en noe avvikende sats. Normal arbeidstid er i alminnelighet satt til 37,5 timer i uken. Hvis vi tar utgangspunkt i en barnehageassistentlønn på kr 364 000, som er den høyeste minstelønnen i Hovedtariffavtalen<sup>4</sup>, vil en godtgjørelse på 1 G tilsvare en «jobb» på 9 timer ( $88\,370 / 364\,000 = 24,27$  prosent,  $37,5 \times 24,27$  prosent = 9,1, avrundet til 9 timer). Dette har betydning når fosterhjemsgodtgjørelsen fører til fratrekk i ytelser fra NAV.

---

<sup>4</sup> Minstelønn ved 20 års ansiennitet.

## 3.2 Sykepenger

### 3.2.1 Introduksjon til sykepenger

Sykepengerrettigheter er regulert i folketrygdloven kapittel 8. Formålet med sykepenger er å gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive medlemmer som er arbeidsuføre på grunn av sykdom eller skade, jf. folketrygdloven § 8-1.

Arbeidsuførhet på grunn av sykdom eller skade er et av de sentrale vilkårene for rett til sykepenger jf. folketrygdloven § 8-4. Vilåret om arbeidsuførhet innebærer at retten til sykepenger som hovedregel og i utgangspunktet er betinget av at medlemmet ikke er i stand til å utføre noen form for inntektsgivende arbeid. Dersom den sykmeldte bare er arbeidsufør med hensyn til det aktuelle arbeidet på sykmeldingstidspunktet, er det generelle vilåret om arbeidsuførhet for rett til sykepenger i utgangspunktet ikke oppfylt. Sykepengene er med andre ord ikke ment å være en stønad for uførhet i det yrket vedkommende hadde da sykdommen inntrådte (yrkesuførhet).

Dekningsgraden er 100 prosent for arbeidstakere og frilansere. Sykepengegrunnlaget kan ikke overstige 6 G, jf. folketrygdloven § 8-10 annet ledd. I motsetning til arbeidstakere, får ikke frilansere sykepenger for de første 16 dagene av sykdomsforløpet. For fosterforeldre vil dette være situasjonen dersom de blir sykmeldte fra fosterhjemsoppdraget.

Det er relativt få sykepengesaker i NAV der problemstillinger knyttet til fosterhjem gjør seg gjeldende. Bufdir er ikke kjent med noen etablert praksis på området. Det synes å være enighet om at fosterhjemsgodtgjøringen tas med i vurderingen av en persons samlede inntekt, noe som igjen får betydning for sykepengedekningen.

### 3.2.2 Graderte sykepenger

Etter § 8-13 kan det ved delvis arbeidsuførhet ytes graderte sykepenger. Det er adgang til å ha to stillinger og være sykmeldt fra kun den ene stillingen, men da regnes man ikke som 100 prosent arbeidsufør. Et fosterhjemsoppdrag er en stilling i denne sammenheng. Fosterforeldre kan altså sykmeldes og motta sykepenger for annet arbeid uten å være sykmeldt fra fosterhjemsoppdraget. Dersom fosterforelder har alminnelig arbeid ved siden av fosterhjemsdelen, har forelder rett til sykepenger etter reglene i § 8-40, kombinert arbeidstaker/frilanser. Fosterforelder blir ikke vurdert som hundre prosent sykmeldt fordi vedkommende fremdeles har arbeid som fosterforelder, men får som utgangspunkt full kompensasjon for tapt inntekt som følge av sykemelding fra annet arbeid. Beregningsreglene i folketrygdloven § 8-13 er kompliserte sett opp mot lovens § 8-40.

NAV vurderer om en fosterforelder kan anses som arbeidsufør i sin hovedstilling samtidig som vedkommende er arbeidsfør som fosterforelder. Forholdene i de ulike fosterhjemmene vurderes konkret fra sak til sak. For noen fosterhjem kan NAV legge til grunn at oppdraget som fosterforelder ikke skal kunne kombineres med 100 prosent arbeid utenfor hjemmet.

Når det gis graderte sykepenger, beregnes størrelsen på utbetalingen på grunnlag av reduksjon i arbeidstiden og/eller inntektstap. Har medlemmet to eller flere stillinger og blir sykmeldt bare i det ene arbeidsforholdet, foreligger rett til sykepenger for så stor del, både i tid og inntekt, som dette arbeidet utgjør i forhold til den samlede arbeidstid og inntekt. Graden av arbeidsuførhet fastsettes vanligvis basert på reduksjon i arbeidstid og tilsvarende inntektstap. Dette medfører i enkelte tilfeller

at medlemmet ikke alltid vil få dekket inntektstapet i den stillingen vedkommende er sykmeldt i dersom personen har to stillinger.

For å få rett til graderte sykepenger er det stilt som vilkår at evnen til å utføre inntektsgivende arbeid er nedsatt med minst 20 prosent (én dag per uke), jf. folketrygdloven § 8-13. Uføreggraden skal beregnes i forhold til den totale arbeidsinnsatsen. Da kan det hende uføreggraden ikke utgjør 20 prosent av den totale arbeidsinnsatsen utenfor hjemmet, fordi fosterhjemsoppdraget skal tas med i beregningen. En fosterforelder vil da ikke få ikke sykepenger selv om forelderens er 20 prosent sykmeldt fra arbeid utenfor hjemmet.

*Eksempel:*

*En arbeidstaker som arbeider i en stilling 80 prosent kombinert med en bistilling tilsvarende 20 prosent stilling og fosterhjemsoppdrag som regnes å utgjøre 20 prosent stilling blir sykmeldt i bistillingen. Han eller hun får beregnet uføreggraden i forhold til totale arbeidsinnsats, i dette tilfellet 120 prosent. Uføreprosenten for bistillingen blir dermed ikke 20 prosent, men 17 prosent, hvilket betyr at uføreggraden ligger under minstegrensen og dermed ikke gir rett til sykepenger verken fra virksomheten eller trygden.*

En fosterforelder kan påta seg fosterhjemsoppdrag mens forelderens er sykmeldt fra annet arbeid. Tar en person arbeid som fosterforelder i sykmeldingsperioden, må arbeidsuførheten vurderes på nytt. Selv om dette viser at fosterforelderens ikke er 100 prosent ute av stand til å skaffe seg arbeidsinntekt, vil ikke oppdraget nødvendigvis føre til en reduksjon av utbetalingen av sykepenger. Det er mulig å ta arbeid ved siden av sykepengene, så lenge det ikke er i konflikt med arbeidet fosterforelderens er sykmeldt fra. Fosterhjemsoppdrag kommer ikke nødvendigvis i konflikt med annet arbeid, ettersom et fosterhjemsoppdrag hvor man ikke er frikjøpt i hovedsak gjennomføres på ettermiddag og i helger, f.eks. fordi barnet er i barnehage eller på skole på dagtid. Dersom uføreggraden reduseres, vil sykepengenes størrelse beregnes på nytt. Det vil da utbetales sykepenger som tilsvarer graderingsprosentandel av sykepengegrunnlaget. Siden sykepengegrunnlaget er 100 prosent, vil en reduksjon time for time kunne føre til en reduksjon av samlet inntekt avhengig av hvor høy timelønn fosterforelderens har i arbeidet sitt utenfor hjemmet.

### 3.2.3 Direktoratets vurdering

Å være i stand til å ha omsorg for barn er ikke det samme som å ha arbeidsevne. Når foreldre blir sykmeldt fra arbeid, må de i de fleste tilfeller fortsatt yte omsorg for sine barn. Slik vil det også som hovedregel være for fosterforeldre som bli sykmeldt fra arbeid utenfor hjemmet – de må fortsatt ta seg av fosterbarnet, selv om de er for syke til å gå på jobb. Dette betyr likevel ikke at de har restarbeidsevne i vanlig forstand, eller at de bare er litt syke. Det kan derfor synes urimelig at fosterforeldre som ikke er frikjøpt, og som blir sykmeldt fra arbeid utenfor hjemmet, får sykepengene gradert / redusert fordi de mottar fosterhjemsoppgjøring.

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- når fosterforeldre i ordinære fosterhjem blir sykmeldt fra arbeid utenfor hjemmet, skal fosterhjemsoppgjøringen ikke føre til graderte sykepenger.

Tilsvarende kan det synes urimelig at oppdraget som fosterforelder skal tas i betraktning ved vurderingen av om evnen til å utføre inntektsgivende arbeid er nedsatt med minst 20 prosent.

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- for fosterforeldre i ordinære fosterhjem, skal fosterhjemsoppdraget ikke tas med i beregningen av inntektsvilkåret av om en person er minst 20 prosent sykmeldt.

Dersom fosterforeldre som er 100 prosent frikjøpt blir sykmeldte, vil dette være fordi de er for syke til å utføre fosterhjemsoppdraget. Som frilansere vil de ikke motta sykepenger for de første 16 dagene av sykmeldingsperioden, noe som innebærer en betydelig reduksjon av inntekten. For å få full sykepengedekning fra første sykedag er det adgang til å tegne tilleggsforsikring etter folketrygdloven § 8-39. I vedlegget til fosterhjemsavtalen om fosterforeldres arbeidsrettslige stilling og sosiale rettigheter, er det gitt en oppfordring til at behovet for en slik forsikring avklares mellom fosterforeldrene og barneverntjenesten i forbindelse med inngåelse av Fosterhjemsavtalen. En eventuell forsikring bør dekkes av barneverntjenesten. Direktoratet kjenner ikke til i hvilken grad dette gjøres.

Et alternativ til å tegne tilleggsforsikring, er at fosterhjemsgodtgjørelsen opprettholdes de første 16 dagene av sykemeldingsperioden. En slik ordning vil tilsvare den plikten en arbeidsgiver har til å betale sykepenger for sykmeldte arbeidstakere i et tidsrom på opptil 16 kalenderdager etter folketrygdloven § 8-19 (arbeidsgiverperioden).

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- det innføres en plikt for kommunene til å opprettholde fosterhjemsgodtgjøring de første 16 dagene ved sykdom hos fosterforeldre som er frikjøpt 100 prosent.

### 3.3 Dagpenger under arbeidsløshet

#### 3.3.1 Introduksjon til dagpenger

Dagpenger kompenserer bortfall av arbeidsinntekt på grunn av arbeidsledighet og er regulert i folketrygdlovens kapittel 4. Formålet med dagpenger er å forebygge og dempe skadevirkningene for individ og samfunn ved ufrivillig arbeidsløshet og å motivere til arbeid, jf. folketrygdloven § 4-1. Dagpengegrunnlaget beregnes av det som gir best resultat av arbeidsinntekt utbetalt siste avsluttede kalenderår, eller gjennomsnittet av utbetalt arbeidsinntekt de tre siste avsluttede kalenderårene før krav om dagpenger settes fram, samt enkelte trygdeytelser. Lønnsinntekten fremgår av skatteligningen og vil inkludere tidligere mottatt arbeidsgodtgjøring. Som arbeidstaker regnes alle som er ansatt i en annens tjeneste, herunder også frilansere.

#### 3.3.2 Inngangsvilkåret «reelt arbeidssøkende»

Det er et vilkår for dagpenger at fosterforelder er reell arbeidssøker. Det må derfor tas stilling til om oppdrag som fosterforelder kommer i konflikt med vilkåret om å være disponibel for arbeidsmarkedet. Hva som kommer i konflikt med det er angitt i folketrygdloven § 4-5. I NAVs rundskriv til § 4-5 er det gitt nærmere presiseringer som er aktuelle for fosterforeldre:

*Fosterforeldre har full omsorg for andres barn over kortere eller lengre tid. Det kan variere hvor bundet fosterforeldrene er til omsorgsarbeidet. Dette må vurderes i det enkelte tilfelle. I vurderingen skal det legges vekt på barnets alder og om det eventuelt foreligger barnehageplass eller annen avlastning. Sosialkontoret som har ansvaret for fosterhjems plasseringen, kan gi opplysninger om dette. Særlig arbeidskrevende tilsyn (forsterket fosterhjem) kan føre til at stønadssøkeren ikke er*

*disponibel for annet arbeid. Vedkommende anses da ikke som reell arbeidssøker. Arbeidet tid som fosterforeldre kan fordeles på begge foreldre.*

### 3.3.3 Gradering av dagpenger

Graderte (reduerte) dagpenger skal kompensere for arbeidsinntekt som faller bort på grunn av delvis arbeidsledighet, jf. folketrygdloven § 4-13. Dagpenger beregnes i utgangspunktet som om stønadsmottakeren var helt arbeidsledig. Oppdraget som fosterforelder fører til reduksjon i dagpengene. Når stønadsmottakeren delvis er i arbeid, må dagpengene reduseres for å unngå at stønadsmottaker får dagpenger for den tiden han er i arbeid. Reduksjonen beregnes etter graderingsreglene.

Arbeidstidsreduksjonen beregnes for hver meldeperiode på grunnlag av fastsatt vanlig arbeidstid og oppført arbeidet tid på meldekortet. Mottakeren av dagpenger må sende meldekort hver 14. dag jf. folketrygdloven § 4-8. Den som mottar dagpenger skal føre alt arbeid på meldekortet, enten det er lønnet eller ulønnet, i form av timer. Som hovedregel tas utgangspunkt i arbeidsavtalen og det angitte arbeidsomfanget i denne.

I NAVs rundskriv til folketrygdloven § 4-8 står det spesifikt om fosterhjem.

*Når et par er godkjente som fosterforeldre/weekendforeldre skal timene det utbetales arbeidstidsgodtgjørelse for, fordeles likt mellom begge foreldrene, dersom det ikke er grunn til å tro at de skal fordeles ulikt eller bare tillegges den ene av foreldrene. En ulik fordeling av timer kan være tilfelle der den ene av foreldrene er utearbeidende i full stilling eller innlagt i institusjon, mens den andre er hjemmевærende med barn.*

*Timetallet som skal føres på meldekortene beregnes ved å dividere arbeidstidsgodtgjørelsen som utbetales, med høyeste avlønnede timelønn for barnehageassistenter i kommunen.*

*Det har ingen betydning at honoraret bare blir utbetalt til den ene av foreldrene. Dersom barnet går i barnehage som blir betalt av fosterforeldrene, skal utgifter til barnehage trekkes fra arbeidstidsgodtgjørelsen før godtgjørelsen divideres med høyeste avlønnede timelønn for barnehageassistenter i kommunen.*

*Det skilles ikke mellom fosterforeldre og andre foreldre når det gjelder å bli vurdert som lokal- eller deltidsarbeidssøker.*

*For fosterforeldre som har fosterbarn med forsterket tilsyn, beregnes timetallet på tilsvarende måte. Dersom den ene av fosterforeldrene har forpliktet seg til å være hjemmевærende på grunn av forsterket tilsyn for fosterbarn, kan det etter en konkret vurdering være naturlig å la den utearbeidende fosterforelder slippe å føre timer på meldekortet for tilsyn av fosterbarnet.*

*Personer som inngår kontrakt om å stå i beredskap for å kunne ta imot barn på kort varsel, har ikke rett til dagpenger i den perioden de står i beredskap, da disponibilitetskravet ikke anses oppfylt.*

Fordelingen av timer mellom fosterforeldrene baserer seg på skjønnsmessige vurderingstemaer. Det er ikke spesifisert nærmere hva som ligger i «at det er grunn til å tro at det skal fordeles ulikt eller bare tillegges den ene av foreldrene». Det står heller ikke hva som skal til for at den utearbeidende forelder skal slippe å føre timer på meldekortet, dersom den andre forelder er frikjøpt.

### 3.3.4 Hvorvidt fosterforeldre kan tape på å motta fosterhjemsgodtgjøring

Dagpenger utgjør 62,4 prosent av inntektsgrunnlaget, før skatt, av tidligere lønnsinntekt. Inntekt over 6 G regnes ikke med i dagpengegrunnlaget. En fosterforelder som blir arbeidsledig og som har f.eks. kr 400 000 i samlet inntekt vil få utbetalt kr 249 600 i dagpenger før det er gjort fratrekk for arbeidstimer på meldekortet.

Dersom fosterforelder mottar 1 G i arbeidsgodtgjøring, vil dette komme til fratrekk med et timeantall tilsvarende kr 88 370 delt på timesatsen for høyest betalte barnehageassistent i kommunen. Hvis vi tar utgangspunkt i en lønn på kr 364 000 som er den høyeste minstelønnen for barnehageassistenter i Hovedtariffavtalen<sup>5</sup>, så vil en godtgjørelse på 1 G tilsvare en «jobb» på 9 timer ( $88\,370/364\,000 = 24,27$  prosent.  $37,5 \times 24,27$  prosent = 9,1, avrundet til 9 timer).

Selv om fosterforelder har hatt høyere timelønn enn en barnehageassistent tidligere, kan direktoratet vanskelig se at det vil kunne føre til en reduksjon i utbetalingene fosterforelder mottar samlet sett ettersom dekningsgraden kun er 62,4 prosent og maksimalt beregningsgrunnlag er 6 G.

Fosterforeldre som påtar seg oppdrag mens de går på dagpenger vil ikke få like stort utbytte av fosterhjemsgodtgjøringen som der godtgjøringen inngår i beregningsgrunnlaget.

### 3.3.5 Direktoratets vurdering

Det er et grunnleggende vilkår for å motta dagpenger at man er disponibel for arbeidsmarkedet. Dette innebærer at all aktivitet som medfører at den arbeidssøkende ikke er fullt ut disponibel for arbeidsmarkedet, gir tap eller reduksjon av retten til dagpenger. Fosterforeldre som ikke er frikjøpt, har full anledning til å jobbe ved siden av fosterhjemsoppdraget. Dersom de har arbeid utenfor hjemmet og blir arbeidsledige, vil ikke oppdraget som fosterforelder komme i konflikt med vilkåret om å være disponibel for arbeidsmarkedet.

I henhold til folketrygdloven § 4-6 ytes det ikke dagpenger til medlem som gjennomgår utdanning eller opplæring, eller deltar i ulønnet arbeid. Det er imidlertid gjort unntak fra denne hovedregelen når det gjelder utdanning eller opplæring utenfor normal arbeidstid. Normal arbeidstid skal i denne sammenheng forstås som tidsrommet mellom klokken 08.00 og klokken 16.00. Fosterhjemsoppdrag der fosterforeldre ikke er frikjøpt, utføres utenfor normal arbeidstid, og kommer dermed ikke i konflikt med vilkåret om å være disponibel for arbeidsmarkedet. Fosterforeldrene vil heller ikke få dagpenger for den tiden de er i arbeid, siden fosterhjemsoppdraget utføres utenfor vanlig arbeidstid.

Vi kan ikke se at det er behov for lovendringer. Ønsket endring kan gjennomføres ved en endring i praksis og rundskriv hos NAV.

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- når fosterforeldre i ordinære fosterhjem blir arbeidsledige, skal det ikke foretas noen gradering av dagpenger.

I et fosterhjem som ikke er forsterket, er begge fosterforeldrene i utgangspunktet likestilte med hensyn til det oppdraget de skal utføre. Hvem av dem som mottar fosterhjemsgodtgjøringen har ingen betydning - de skal begge utøve omsorgen for fosterbarnet. Dette er også lagt til grunn i NAVs

---

<sup>5</sup> Hovedtariffavtalen s.46

rundskriv til folketrygdloven når det gjelder gradering av dagpenger, der utgangspunktet er at godtgjøringen skal fordeles likt mellom fosterforeldrene. Det er imidlertid gitt en skjønnsmessig adgang for den enkelte saksbehandler til å fordele godtgjøringen ulikt mellom fosterforeldrene, som redegjort for ovenfor. At NAVs rundskriv åpner for så vidt stor grad av skjønn i disse sakene, medfører en fare for ulik praksis. Dersom det ikke er mulig å endre praksis med hensyn til gradering av dagpenger som nevnt over, kan en aktuell endring være at

- fosterforeldre i ordinære fosterhjem gis en adgang til fritt og uten vilkår å fordele arbeidstimer og inntekt mellom seg i forbindelse med beregning av avkortning av dagpenger. Når en forelder er frikjøpt skal det ikke føres som timer på den andre forelder.

Det er behov for en oppdatering av rundskriv til NAV og det bør skilles tydeligere mellom situasjonen til fosterforeldre som er frikjøpt og fosterforeldre i ordinære fosterhjem. Hvilken adgang det er til å overføre oppdraget til den andre forelder bør tydeliggjøres.

BLD har tidligere i brev til AID gitt uttrykk for at de ikke ønsker at fosterhjemsgodtgjøring skal komme til fratrekk.

## **3.4 Arbeidsavklaringspenger og tilleggsstønader**

### **3.4.1 Introduksjon til arbeidsavklaringspenger og tilleggsstønader**

Arbeidsavklaringspenger og tilleggsstønader er regulert i folketrygdloven kapittel 11.

Arbeidsavklaringspenger kompenserer for bortfall av inntekt fra lønnet arbeid, på samme måte som dagpenger, når medlemmet har fått arbeidsevnen redusert på grunn av sykdom, skade eller lyte, og er i en prosess med formål å komme i arbeid, jf. folketrygdloven § 11-1.

Arbeidsavklaringspengene skal i tillegg til å gi penger til livsopphold, også støtte opp under muligheten til å søke og å beholde arbeid. Arbeidsavklaringspengene skal gi støtte til livsopphold for bruker som har nedsatt arbeidsevne pga. sykdom, skade eller lyte, og som gjennomgår aktiv behandling og/eller deltar på et arbeidsrettet tiltak og/eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe eller beholde arbeid.

Tilleggsstønadene skal kompensere for nødvendige utgifter som brukeren har i forbindelse med arbeidsrettede tiltak.

Arbeidsavklaringspenger beregnes på bakgrunn av pensjonsgivende inntekt, jf. folketrygdloven § 3-15, i året før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten. Grunnlaget for beregning av arbeidsavklaringspenger skal likevel fastsettes ut fra gjennomsnittet av den pensjonsgivende inntekten i de tre siste kalenderårene før samme tidspunkt, dersom dette gir et høyere grunnlag.

Grunnsatsen på arbeidsavklaringspenger varierer mellom minsteytelsen på kr 680 og kr 1346 fordi de som har full ytelse. I tillegg kommer eventuelt barnetillegg. Grunnsats + barnetillegg utgjør dagsats, og dagsatsen kan derfor være en del høyere enn grunnsatsen. Barnetillegget utgjør alltid kr 27 pr. barn pr. dag. Bruker kan få barnetillegg for fosterbarn, såfremt ordningen anses for å være av «varig karakter» eller hjemmet har forsørget fosterbarnet i mer enn 2 år før krav om barnetillegg framsettes.

### 3.4.2 Inngangsvilkår «nedsatt arbeidsevne»

Arbeidsavklaringspenger og tilleggsstønader gis til bruker som har fått arbeidsevnen sin nedsatt i en slik grad at vedkommende hindres i å beholde eller skaffe seg inntektsgivende arbeid, jf. folketrygdloven § 11-5. Med arbeidsevne menes den enkeltes evne til å møte de krav som stilles i utførelsen av et normalt inntektsgivende arbeid.

Årsaken til den nedsatte arbeidsevnen må kunne forklares med sykdom, skade eller lyte. Den sentrale vurderingen i § 11-5 knytter seg til brukers muligheter til å fungere i et inntektsgivende arbeid, og ikke i hvilken grad bruker har en svekket helsetilstand. Mange arbeidstakere kan ha en svekket helsetilstand uten at dette påvirker arbeidsevnen i vesentlig grad. Det er først når helsetilstanden fører til reduserte muligheter til å beholde eller skaffe inntektsgivende arbeid at retten til arbeidsavklaringspenger kan oppstå.

Bruker skal vurderes i forhold til ethvert arbeid som han eller hun er i stand til å utføre, herunder mulighetene for å få heltids- og deltidsarbeid. Videre skal det ikke tas hensyn til at arbeidet har lavere status enn det bruker har hatt eller at lønnen er lavere, forutsatt at arbeidet lønnes i henhold til tariff eller sedvane. Her undersøker NAV hvorvidt det er forsøkt tilrettelegging slik at bruker kan utføre sine nåværende arbeidsoppgaver. I tillegg gjøres en vurdering av brukers muligheter til å få andre arbeidsoppgaver eller annet arbeid hos nåværende arbeidsgiver eller hos annen arbeidsgiver.

Å være fosterhjem regnes som inntektsgivende arbeid som fosterforeldre har evne til å ta. Derfor vil en fosterforelder ikke regnes for å ha sin arbeidsevne nedsatt med 100 prosent. Ved beregning av hvor mye arbeidsevnen er nedsatt, tas det utgangspunkt i at normal arbeidstid er 37,5 timer pr. uke. Hvor mye fosterforeldre jobber, regnes ut ved å se på hvor stor del godtgjøringen utgjør av høyeste lønn for en barnehageassistent i den aktuelle kommunen. Utgjør godtgjøringen over 22,5 timer pr. uke, så vil imidlertid alle miste arbeidsavklaringspengene, uavhengig av dagsatsen på disse. Hvis en fosterforelder delvis er frikjøpt vil det stipulerte timetallet dette arbeidet anses å utgjøre kunne føre til at fosterforelder ikke har krav på arbeidsavklaringspenger ved siden av fosterhjemsgodtgjøringen. Dette avhenger av hvor mye penger fosterforelder mottar.

Det er mulig å få ytelser etter kapittel 11 også der arbeidsevnen delvis er nedsatt. I folketrygdloven § 11-5 stilles det krav om at arbeidsevnen skal være nedsatt i ikke uvesentlig grad. Det opereres ikke med en fast prosentandel, men nedsettelsen skal ikke være bagatellmessig. Når det gjelder livsoppholdytelsen arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven § 11-3 er det et krav om at arbeidsevnen er nedsatt med minst 50 prosent. Dette innebærer at man kan fylle vilkåret i § 11-5, men i noen tilfeller ikke ha rett til arbeidsavklaringspenger etter § 11-13. I forhold til retten til tilleggsstønader etter § 11-12, er det ikke noe krav om at arbeidsevnen er nedsatt med minst 50 prosent.

Fosterforeldre som har arbeid ved siden av vil kunne få arbeidsavklaringspenger dersom deres arbeidsevne er nedsatt med minst 50 prosent. Fordi arbeidsevne som fosterforelder tas med i beregningen, vil fosterhjemsgodtgjøringen kunne føre til at fosterforeldre ikke får arbeidsavklaringspenger som de ellers ville ha fått.

### 3.4.3 Graderte arbeidsavklaringspenger

Dersom en person som mottar arbeidsavklaringspenger har inntekt ved siden av, må dette meldes på meldekort til NAV. Det trekkes i utbetalingen av arbeidsavklaringspenger på bakgrunn av timetallet

personen har arbeidet. Fosterforeldre som mottar arbeidsgodtgjøring anses for å ha arbeid i tillegg til ytelsen. Veiledning om praksis for fosterforeldre finnes i NAVs rundskriv til § 11-7 under meldekortet spørsmål 1:

*Timetallet som skal føres på meldekortene beregnes ved å dividere arbeidstidsgodtgjørelsen som utbetales, med høyeste avlønnede timelønn for barnehageassistenter i kommunen. Når et par er godkjente som fosterforeldre/weekendforeldre skal timene det utbetales arbeidstidsgodtgjørelse for, fordeles likt mellom begge foreldrene, dersom det ikke er grunn til å tro at de skal fordeles ulikt eller bare tillegges den ene av foreldrene. En ulik fordeling av timer kan være tilfelle der den ene av foreldrene er utearbeidende i full stilling eller innlagt i institusjon, mens den andre er hjemmeværende med barn.*

*Det har ingen betydning at honoraret bare blir utbetalt til den ene av foreldrene. Dersom barnet går i barnehage som blir betalt av fosterforeldrene, skal utgifter til barnehage trekkes fra arbeidstidsgodtgjørelsen før godtgjørelsen divideres med høyeste avlønnede timelønn for barnehageassistenter i kommunen.*

*For fosterforeldre som har fosterbarn med forsterket tilsyn, beregnes timetallet på tilsvarende måte. Dersom den ene av fosterforeldrene har forpliktet seg til å være hjemmeværende pga. forsterket tilsyn for fosterbarn, kan det etter en konkret vurdering være naturlig å la den utearbeidende fosterforelder slippe å føre timer på meldekortet for tilsyn av fosterbarnet.*

*For personer som inngår kontrakt om å stå i beredskap for å kunne ta imot barn på kort varsel, må man vurdere om de fyller vilkårene for rett til arbeidsavklaringspenger i den perioden de står i beredskap, jf. aktivitetskravet i § 11-8. Bruker som får betalt for å stå i beredskap for å kunne ta imot barn på kort varsel har som utgangspunkt ikke rett til arbeidsavklaringspenger i den perioden de står i beredskap.*

#### **3.4.4 Hvorvidt fosterforeldre kan tape på å motta fosterhjemsgodtgjøring**

Arbeidsavklaringspenger gis med 66 prosent av beregningsgrunnlaget (pensjonsgivende inntekt). Inntekt over 6 G (i 2014 kr 530 220) tas ikke med inn i beregningsgrunnlaget. Dekningsgraden til fosterforeldre som tjente opptil eller over 6 G er etter dette kr 349 945. Dette er altså maksimal utbetaling.

Fosterforeldre ville være best tjent med å avstå fra godtgjøringen dersom 66 prosent av timelønnen av den pensjonsgivende inntekten som er grunnlaget for beregningen av arbeidsavklaringspenger er høyere enn høyeste avlønnede timelønn for barnehageassistenter i kommunen.

Vi kan imidlertid ikke se at dette vil kunne skje i praksis for fosterforeldre i ordinære fosterhjem, dersom man legger til grunn høyeste avlønnede timelønn for barnehageassistenter i kommunen, og at de mottar en arbeidsgodtgjøring tilsvarende 1 G. Hvis vi tar utgangspunkt i en barnehageassistentlønn på kr 364 000, som er den høyeste minstelønnen i Hovedtariffavtalen<sup>6</sup>, så vil en godtgjørelse på 1 G tilsvare en «jobb» på 9 timer ( $88\,370 / 364\,000 = 24,27$  prosent,  $37,5 \times 24,27$  prosent = 9,1, avrundet til 9 timer). For en med maksytelse på kr 1346 vil det bety at utbetalingen reduseres til kr 10 230, det vil si at de får kr 3 230 mindre utbetalt pr utbetaling på grunn av fosterhjemsgodtgjøringen. Dette utgjør da mindre reduksjon i arbeidsavklaringspenger enn det de får

---

<sup>6</sup> Minstelønn ved 20 års ansiennitet.

i godtgjørelse for samme periode (kr 3 398). I dette tilfelle vil derfor ingen tape på dette. I ordinære fosterhjem vil fosterforeldrene ikke tape på å motta fosterhjemsgodtgjøring.

Mange kommuner kan operere med et høyere lønnsnivå enn hovedtariffavtalens minstesatser. Dess høyere lønn som legges til grunn for barnehageassistenter, dess færre timer kommer til fratrekk. Forutsatt at NAV legger til grunn Hovedtariffavtalens høyeste minstesats i sine beregninger, kan vi ikke se at fosterhjemsforeldre i ordinære fosterhjem skal kunne tape på å motta fosterhjemsgodtgjøring når de mottar arbeidsavklaringspenger.

Når det gjelder fosterforeldre som er delvis frikjøpt vil fosterhjemsgodtgjøringen imidlertid kunne føre til at de ikke har krav på arbeidsavklaringspenger på annet grunnlag dersom de får lønn for et antall arbeidstimer som overstiger 22,5 timer per uke. Et annet tilfelle der fosterforeldre kan komme uheldig ut, er dersom fosterforelderens er delvis i stand til å ta lønnet arbeid ved siden av fosterhjemsoppdraget, og fosterhjemsgodtgjøringen fører til at det samlede timetallet overstiger den tillatte grensen.

### 3.4.5 Direktoratets vurdering

Direktoratet mener at det slår urimelig ut dersom fosterforeldre ikke får arbeidsavklaringspenger arbeid utenfor hjemmet fordi arbeidsevnen ikke anses som tilstrekkelig nedsatt fordi de har påtatt seg et fosterhjemsoppdrag. I ordinære fosterhjem hvor fosterhjemsoppdraget ikke skal erstatte lønnet arbeid utenfor huset, er det vårt syn at fosterhjemsoppdraget ikke bør påvirke familiens økonomi negativt. Vi kan ikke se at det er rimelig å likestille fosterhjemsoppdraget med annet arbeid i en slik situasjon.

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- fosterhjemsgodtgjøringen i ordinære fosterhjem ikke skal påvirke vurderingen av om arbeidsevnen er nedsatt med 50 prosent.

Direktoratet mener at det kan anses som urimelig at fosterforeldre i ordinære fosterhjem ikke får reell kompensasjon for fosterhjemsoppdraget fordi de mottar arbeidsavklaringspenger. Fosterhjemsoppdraget kan ikke sidestilles med annet arbeid utenfor hjemmet. Dersom en fosterforelder har opparbeidet seg rettigheter i trygdeverket på bakgrunn av annet arbeid bør kompensasjonen for å være fosterforeldre komme på toppen av dette.

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- fosterhjemsgodtgjøringen ikke bør komme til fratrekk i arbeidsavklaringsytelsen.

## 3.5 Uføretrygd

### 3.5.1 Introduksjon til uføretrygd

Uføretrygd er regulert i folketrygdloven kapittel 12. Uføretrygd skal sikre inntekt for personer som har fått sin inntektsevne eller arbeidsevne varig nedsatt på grunn av varig sykdom, skade eller lyte jf. folketrygdloven § 12-1. Med inntektsevne menes evnen til å utføre inntektsgivende arbeid, jf. § 12-7.

Med arbeidsevne menes evnen til å utføre husarbeid i hjemmet, jf. § 12-8. Selv om denne typen godtgjørelse ikke er uttrykkelig nevnt i NAV sitt rundskriv om kapittel 12, anser NAV arbeidsgodtgjørelsen som fosterforelder som «inntekt» i forhold til uførerregelverket.

### 3.5.2 Ny uføreordning

Uføreordningen ble endret fra 1.1.2015. Endringene er redegjort for i Prop. 130 L (2010 – 2011). Etter endringen kalles ytelsen uføretrygd, og ikke uførepensjon som tidligere. Et av formålene med endringen er å gjøre det lettere å kombinere arbeid og uføreytelse. Tidligere ordning anses ikke å være av betydning for arbeid med endringer i regelverket å styrke fosterhjems økonomiske rammevilkår

De nye reglene for uføretrygden i folketrygden er på mange punkter forskjellig fra dagens regler for uførepensjon, blant annet ved at:

- det innføres et nytt beregningsprinsipp - uføretrygd beregnes som en prosentandel av inntekten i en relativt kort periode rett før uføretidspunktet og skattlegges som lønn.
- det innføres nye regler for reduksjon av uføretrygden mot arbeidsinntekt, med noen overgangsregler.
- det ikke lenger er ett års ventetid fra innvilget 100 prosent uførepensjon til det er mulig å ha inntekt ved siden av ytelsen.
- uførepensjon er omgjort til trygdeytelse og beskattes som lønn.

### 3.5.3 Gradert uføretrygd – personer som blir uføre mens de er fosterforeldre

Fosterforeldre som blir uføre og søker uføretrygd, vil ikke kvalifisere til 100 prosent uføregrad dersom de kan fortsette fosterhjemsoppdraget. De vil mest sannsynlig få en gradert uføretrygd. Uføregraden fastsettes ved å sammenligne de inntektsmuligheter man hadde før uførheten inntraff med de inntektsmuligheter man har etter uførheten.

Inntektsmulighetene før uførhet settes til den inntekten man hadde rett før uføretidspunktet, justert til en årsinntekt i full stilling. Tidspunktet for når uførheten anses å ha inntrådt (uføretidspunktet) er i dag det kalenderåret inntektsevnen/arbeidsevnen blir nedsatt med minst halvparten. Normalt vil dette tilsvare første sykmeldingsdag. Ved vurderingen av hvor mye inntektsevnen er nedsatt, legges det vekt på alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn, arbeidsmuligheter på hjemstedet eller andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid. Inntektsmulighetene i ethvert arbeid som vedkommende nå kan utføre (inntekt etter uførhet) sammenlignes med inntektsmulighetene som vedkommende hadde før uføretidspunktet (inntekt før uførhet). Dersom sykdommen, skaden eller lytet har redusert inntektsevnen gradvis over flere år, kan det tas utgangspunkt i inntektsevnen før sykdommen, skaden eller lytet oppstod, jf. folketrygdloven § 12-7.

Hvor mye uføregraden reduseres, vil være avhengig av hvor stor inntekt fosterforelder har hatt ved siden av fosterhjemsgodtgjøringen før vedkommende ble ufør, og hvor stor prosent det utgjorde av totalinntekten. Med en inntekt på 4 G og en arbeidsgodtgjøring på 1 G blir uføregraden 75 prosent. Det vil si at de vedkommende får utbetalt årlig 66 prosent av 75 prosent av gjennomsnittet av de tre beste år av de siste fem år før uførhet.

Uføregraden kan økes dersom inntektsevnen blir ytterligere nedsatt og det settes frem krav om økt uføregrad. Jf. § 12-9 fjerde ledd. Det antas at det kan være aktuelt dersom fosterbarnet flytter fra fosterhjemmet og oppdraget opphører.

### 3.5.4 Uføregradens betydning

Det er et vilkår for rett til ytelser at evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) er varig nedsatt med minst halvparten, jf. folketrygdløven § 12-7 første ledd. For fosterforeldre kan fosterhjemsoppdraget medføre at dette vilkåret ikke oppfylles når fosterforeldre har inntektsgivende arbeid ved siden av fosterhjemsoppdraget. Fosterforeldre får da ikke uføretrygd.

Uføregraden er bestemmende for beregningen av utbetalingen som mottas. Det innføres et nytt beregningsprinsipp i det nye systemet. Beregningsgrunnlaget for uføretrygden fastsettes til gjennomsnittet av den pensjonsgivende inntekten i de tre beste av de siste fem årene før uføretidspunktet, jf. endret bestemmelse i folketrygdløven § 12-11 første ledd.

### 3.5.5 Reduksjon av uføretrygd mot arbeidsinntekt

Tidligere har uføre hatt mulighet til å ha en inntekt på 1 G (friinntektsbeløpet), uten at dette har redusert uføreytelsen. I den nye ordningen reduseres friinntektsbeløpet til 0,4 G, og inntekt som overskrider dette beløpet kommer til fradrag i trygdeutbetalingen. Det er gitt overgangsregler for dem som før 1.1.2015 mottok uførepensjon og hadde arbeidsinntekt. Denne gruppen har et friinntektsbeløp på kr 60 000 til og med 2018. Dette vil omfatte uføretrygdene som i dag får inntekt som fosterforeldre ved siden av trygden. Dette innebærer at fosterforeldre fra 1. januar 2015 fikk en reduksjon i uføretrygden. Uføretrygden reduseres med utgangspunkt i den andelen en hel uføretrygd utgjør av mottakers inntekt rett før uførheten inntraff – den såkalte kompensasjonsgraden. De som har en tilnærmet «normal inntekt» før uførheten inntraff, det vil si majoriteten, vil ha en kompensasjonsgrad på rundt 66 prosent. Dersom vedkommende har hatt høye inntekter før uførheten inntraff vil kompensasjonsgraden bli lavere, og reduksjonen vil bli tilsvarende mindre. Har man hatt lave inntekter før uførheten inntraff vil kompensasjonsgraden bli høyere, og reduksjonen vil da også være høy.

I de følgende eksemplene er det ikke tatt hensyn til at uføregraden for fosterforeldre kan bli satt til mindre enn 100 prosent. Vi er videre usikre på hva som er praksis med hensyn til fastsettelse av inntekt for uføre fosterforeldre. Utgangspunktet er at all inntekt som likningsmyndigheten vurderer som pensjonsgivende skal legges til grunn, noe som tilsier at hele godtgjørelsen regnes som inntekt for den som faktisk får den utbetalt. Det vil imidlertid ikke nødvendigvis ha avgjørende betydning hvem som får godtgjøringen utbetalt, siden det vil kunne foretas en realitetsvurdering av hvem som faktisk utøver fosterhjemsoppdraget. Dette kan innebære at det ikke vil være mulig å unngå en reduksjon i uføreytelsen ved at godtgjøringen utbetales til den andre av fosterforeldrene.

De følgende eksemplene er med andre ord gyldige for enslige fosterforeldre som er 100 prosent uføre, og for 100 prosent uføre fosterforeldre som mottar hele godtgjøringen i sitt navn.

#### Eksempel I

*En ufør fosterforelder tjente på uføretidspunktet mindre enn kr 530 000 (6G). Vedkommende mottar i dag en KS-sats i godtgjøring (1G). Dette overstiger ikke dagens fribeløp, og har dermed ikke medført noen reduksjon av uføretrygden. Ved overgangen til ny ordning, vil vedkommende i en overgangsperiode få et friinntektsbeløp på kr 60 000 (2015-2018). Differansen mellom*

*inntekstsgrensen og godtgjøringen er per i dag ca. kr 28 000. Av dette beløpet vil 66 prosent komme til fratrekk i uføretrygden, hvilket vil si kr 18 333. Dersom man på uføretidspunktet tjente mer enn 6G, vil reduksjonen i uføretrygden bli mindre, avhengig av størrelsen på inntekten. Fra og med 2019 vil inntekstsgrensen være 0,4 G, og da vil reduksjonen i uføreytelsen utgjøre kr 35 232.*

#### *Eksempel II*

*En fosterforelder blir ufør etter 1.1.2015, men kan fortsette fosterhjemsoppdraget. Vedkommende vil ikke være omfattet av overgangsordningen, og vil få en friinntekt på 0,4G. Med de samme forutsetninger som over, vil han eller hun få en reduksjon i uføreytelsen på kr 35 232. Det samme vil gjelde for en som blir ufør etter 1.1.2015, og som deretter påtar seg et fosterhjemsoppdrag. Når man ser bort fra utgiftsdekningen, vil vedkommende i realiteten tjene kr 53 000 på å påta seg et fosterhjemsoppdrag med godtgjøring lik 1 KS-sats.*

### **3.5.6 Direktoratets vurdering**

Det legges til grunn at dersom fosterforeldre som er frikjøpt på fulltid blir uføre, vil dette måtte være fordi de ikke lenger er i stand til å være fosterforeldre. Fosterhjems plasseringen må med andre ord ha opphørt. Omvendt vil det ikke være mulig å motta uføretrygd og samtidig være frikjøpt tilsvarende full stilling som fosterforelder. Endringene i uføreordningen vil derfor først og fremst ha innvirkning for fosterforeldre som ikke er frikjøpt eller er delvis frikjøpt.

Det er uheldig at den nye uføreordningen fører til at de som allerede er fosterforeldre og uføre får en reduksjon i uføreytelsen. Det er videre uheldig at uføre som i fremtiden ønsker å bli fosterforeldre, vil få redusert sine ytelser fra folketrygden. Dette kan føre til at det blir vanskeligere å rekruttere fosterhjem, og kanskje særlig å rekruttere fosterhjem i slekt og nettverk.

Det vil bare i noen grad være mulig å kompensere for reduksjonen i uføretrygden ved å øke fosterhjemsgodtgjøringen, da en økning bare vil føre til ytterligere reduksjon. (Med samme forutsetninger som i eksemplene over, vil uføretrygden bli redusert med en sum tilsvarende 2/3 av økningen i godtgjøringen.) Det er derfor vanskelig å se andre muligheter for å kompensere for reduksjonen i uføretrygden for fosterforeldre enn ved å gi særskilte bestemmelser for denne gruppen.

Det er i Prop. 130 L om endringer i folketrygdloven vurdert om omsorgslønn og godtgjørelse for verv ikke bør føre til fradrag i uføretrygden (s 130):

*Omsorgslønn og godtgjørelse for verv er inntekter som mange typisk vil ha ved siden av full jobb. Dette har vært framført som argument for at slike inntekter ikke bør føre til fradrag i uføretrygden. Omsorgslønn og godtgjørelse for verv er imidlertid pensjonsgivende inntekt på linje med annen arbeidsinntekt og inngår i grunnlaget for beregningen av uføretrygden. Uføretrygden vil dermed også erstatte bortfall av omsorgslønn og godtgjørelse for verv på lik linje med annen pensjonsgivende inntekt. Det er vanskelig å begrunne at personer med politiske verv skal ha en høyere uføretrygd enn personer med samme pensjonsgivende inntekt fra andre kilder. Prinsippet om at uføretrygden bare skal erstatte inntekt som faktisk har falt bort, bør derfor gjelde likt for alle. Det foreslås at denne typen inntekt skal likestilles med annen pensjonsgivende inntekt og føre til reduksjon av uføretrygden etter hovedregelen.*

Det er ikke vurdert konkret om godtgjøring for fosterhjemsoppdrag bør behandles særskilt. Det er imidlertid vurdert om det skal innføres et unntak for personer som mottar uføretrygd og har varig tilrettelagt arbeid:

*Personer som mottar uføretrygd i varig tilrettelagt arbeid (VTA), er heltidsbeskjeftiget og har en liten bonuslønn i tillegg til uføretrygden. Timelønnen er dermed veldig lav. Departementet foreslår at dagens unntak fra de generelle reglene for denne gruppen videreføres, slik at bonuslønn fra VTA ikke fører til reduksjon av uføretrygden. Det foreslås at slike bestemmelser tas inn i forskrift.*

Direktoratet er kjent med at det er utarbeidet et nytt rundskriv i forbindelse med endringene av uføreordningen. I kommentaren til den nye paragraf 12-14 sies det at *det er gitt forskriftsbestemmelse om inntektsgrensen for personer som er i eller har vært i varig tilrettelagt arbeid (VTA). Beløpsgrensen for denne gruppen er ett grunnbeløp, se Forskrift om uføretrygd § 3-1.*

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- det innføres et friinntektsbeløp på 1G for uføre fosterforeldre i ordinære, kommunale fosterhjem.

Det er overfor, under punktet om sykepenger, anført argumenter for at et fosterhjemsoppdrag ikke bør føre til gradering av sykepenger når fosterforeldre i ordinære fosterhjem blir sykmeldte fra annet arbeid. Et sentralt poeng i argumentasjonen er at det å være i stand til å ha omsorg for barn, ikke er det samme som å ha arbeidsevne. De samme argumentene er gyldige når det gjelder spørsmålet om fosterforeldre som blir uføre skal få en reduksjon i uføregraden fordi de mottar godtgjøring som fosterforeldre.

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- i ordinære fosterhjem skal inntektene fra fosterhjemsoppdraget ikke tas med ved beregningen av uføregrad.
- alternativt kan det klargjøres i retningslinjer eller rundskriv at ved beregning av uføregrad for personer som har et fosterhjemsoppdrag, skal det legges til grunn at de mottar halve godtgjøringen hver.

### 3.6 Alderspensjon

Alderspensjon er regulert i folketrygdlovens kapitler 19 og 20. Formålet med alderspensjon er å sikre inntekt for personer i alderdommen og å legge til rette for en fleksibel og gradvis overgang fra arbeid til pensjon, jf. folketrygdloven § 19-1. Alderspensjon kan, med unntak for uttak av full AFP, fritt kombineres med arbeid uten at pensjonen blir redusert. Arbeidsgodtgjøring vil ikke føre til en reduksjon i utbetalinger, men derimot en økning av inntekt som alderspensjonist både fordi det er del av opptjeningsgrunnlaget og fordi det kan komme som inntekt i tillegg til alderspensjon.

Unntaket som nevnt gjelder ved fullt uttak av avtalefestet pensjon fra 62 års alder. I slike tilfeller vil inntekter som overstiger en forholdsvis lav nedre grense på kr 15 000 føre til reduksjon i pensjonen i perioden frem til fylte 67 år. jf. Forskrift om kombinasjon av avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse og arbeidsinntekt (pensjonsgivende inntekt) § 2. Etter dette vil eventuelle inntekter ikke føre til noe fradrag i pensjonen.

Direktoratet ser ikke et behov for endringer i regelverket i tilknytning til at fosterforeldre går over på alderspensjon.

## 3.7 Foreldrepenger

### 3.7.1. Introduksjon til foreldrepenger

Foreldrepenger er regulert i folketrygdloven kapittel 14. Hovedformålet med stønad ved svangerskap, fødsel og adopsjon er dekning av utgifter til livsopphold, jf. folketrygdloven § 14-1. Det vil være den som faktisk får utbetalt godtgjørelsen til seg som opptjener rett til foreldrepenger. Vi gjør for ordens skyld oppmerksom på at direktoratet i *Rapport om kartlegging av fosterforeldres økonomiske rammevilkår* har anbefalt en endring i folketrygdloven, slik at fosterforeldre gis rett til foreldrepenger det første året etter plassering.

### 3.7.2 Fosterforeldres rett til foreldrepenger

Fosterforeldres rett til foreldrepenger er særskilt redegjort for i NAVs rundskriv til kapittel 14.

*For fosterforeldre i forsterkede fosterhjem blir det krevd ingen eller redusert yrkesaktivitet hos en eller begge fosterforeldrene. Det gis i slike tilfeller ekstra arbeidsgodtgjørelse utover hva som gis i ordinære fosterhjem, hvor det ikke stilles vilkår til foreldrenes yrkesaktivitet.*

*Der tidligere lagt til grunn at det kun er arbeidsgodtgjørelse fra såkalte forsterkede fosterhjem som har gitt grunnlag for opptjening av foreldrepenger. Etter ny vurdering og på linje med opptjening av sykepenger skal arbeidsgodtgjørelsen for både ordinære og forsterkede fosterhjem gi opptjening av foreldrepenger.*

*Det er et vilkår for utbetalingen av foreldrepengene at utbetalingen av arbeidsgodtgjørelsesdelen overføres til den andre av fosterforeldrene eller at foreldrepengene graderes. Dersom arbeidsgodtgjørelsen overføres til den andre av fosterforeldrene må det vurderes om denne forelderens har muligheter for reell omsorg av barnet.*

*Når det gjelder beregningen av foreldrepengegrunnlaget vises det til § 8-38.*

#### Eksempel

*Mor har sluttet i sitt tidligere arbeid og har mottatt arbeidsgodtgjørelse for forsterket fosterhjem i ett år før fødselen. På bakgrunn av arbeidsgodtgjørelsen har mor opptjent rett til foreldrepenger ved fødsel og setter fram krav om dette. Hva mor vil kunne få i foreldrepenger avhenger av fosterhjemssituasjonen etter fødselen. Dersom mor fortsetter å motta arbeidsgodtgjørelsen vil hun anses for fortsatt å være i arbeid og kravet må avslås. Dersom far skal overta arbeidsgodtgjørelsen og det er dokumentert at han har permisjon fra sitt arbeidsforhold, vil mor kunne få fulle foreldrepenger*

#### Eksempel

*Mor har mottatt forsterket fosterhjemsgodtgjørelse fram til fødselen. Etter fødselen går fosterhjemmet over til å bli ordinært fosterhjem. Mor står fortsatt som mottaker av arbeidsgodtgjørelsen. Det må her undersøkes hvor mye arbeidstidsgodtgjørelsen kan sies å utgjøre i forhold til hva godtgjørelsen utgjorde når fosterhjemmet var forsterket. Fra kommunen opplyses det om at dette utgjør 20 prosent. Mors foreldrepenger må da graderes i forhold til arbeid i 20 prosent stilling, og permisjonen blir tilsvarende forlenget. Dersom foreldrene i stedet velger at far skal motta*

*godtgjørelsen, vil morens foreldrepenger ikke graderes. Det må imidlertid undersøkes om faren kan sies å ha mulighet for faktisk omsorg for fosterbarnet. Det kreves ikke at han slutter/reduserer sitt arbeid, men at han har mulighet for omsorg når han er ferdig med sin arbeidsdag. Arbeider for eksempel far i utenriksfart og er borte store deler av tiden, anses ikke dette oppfylt.*

### **3.7.3 Direktoratets vurdering**

Det er i dag et vilkår for utbetaling av foreldrepenger at utbetalingen av arbeidsgodtgjørelsen overføres til den andre av fosterforeldrene eller at foreldrepengene graderes. Dersom arbeidsgodtgjørelsen overføres til den andre av fosterforeldrene vurderer NAV om denne forelderens har muligheter for reell omsorg av barnet. Direktoratet mener at denne regelen ikke er hensiktsmessig å anvende på fosterforeldre i ordinære fosterhjem. Vi ser et behov for at regelen i disse tilfellene forenkles. Fosterhjem kan ikke likestilles med ordinært arbeid fordi det er hjemmet som sådan som har påtatt seg arbeidet. Unntaksbestemmelsen om at godtgjøringen kan overføres er et uttrykk for dette. Dersom fosterhjemsgodtgjøringen ikke fører til en gradering av foreldrepenger, vil dette vil være en forenkling av regelen og gjøre regelen mer praktisk for fosterforeldre. Det vil ikke lenger være påkrevd at fosterforeldrene av tekniske årsaker overfører utbetalingene seg i mellom avhengig av hvem som er i foreldrepermisjon. I tillegg vil dette fjerne dagens forskjellsbehandling ved at enslige fosterforeldre eller fosterforeldre der den andre forelderens har få muligheter for reell omsorg av barnet ikke lenger får en gradering av foreldrepengene. Endringen vil føre til en utgiftsøkning, men det antas å være en liten gruppe med enslige fosterforeldre og fosterforeldre hvor den ene forelderens ikke har reell mulighet for å gi omsorg mens den andre forelderens er i permisjon.

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- fosterhjemsgodtgjøringen ikke skal føre til en gradering av foreldrepengene, uavhengig av muligheten for å overføre godtgjøringen mellom to fosterforeldre.

## **3.8 Barnepensjon**

### **3.8.1 Barnepensjon etter folketrygdløven**

Formålet med barnepensjon er å sikre inntekt for barn når en av foreldrene eller begge er døde, jf. folketrygdløven § 18-1. Pensjon ytes inntil barnet fyller 18 år, men dersom begge foreldrene er døde og barnet har utdanning som hovedbeskjeftigelse, ytes det pensjon inntil barnet fyller 20 år (§18-4). Dersom en eller begge foreldrene er død av yrkesskade, og barnet er under utdanning, ytes pensjon til barnet har fylt 21 år.

Dersom en av foreldrene er død, skal pensjonen for det første barnet utgjøre 40 pst. av grunnbeløpet. Pensjonen for hvert av de øvrige barna utgjør 25 pst. av grunnbeløpet. Dersom begge foreldrene er døde, skal pensjonen for det første barnet utgjøre samme beløp som pensjon til gjenlevende ektefelle, som beregnes på grunnlag av farens eller morens opptjening. Pensjonen for det neste barnet utgjør 40 pst. av grunnbeløpet, og pensjonen for hvert av de øvrige barna utgjør 25 pst. av grunnbeløpet.

Det er en forutsetning at den avdøde forelderens har vært medlem i folketrygden de siste tre årene før dødsfallet, og at barnet selv også er medlem. Barnepensjon blir gitt uavhengig av om foreldrene

var gift, skilt eller samboere. I henhold til NAVs nettsider skal søknad om barnepensjon for barn under 18 år fremmes av barnets verge.

Barneverntjenesten kan etter barnevernloven § 9-3 kreve egenbetaling fra barnet når det er plassert utenfor hjemmet som følge av et vedtak etter loven. Egenbetaling kan bare kreves dersom dette må anses rimelig, og det kan ikke kreves dekning i barnets formue, avkastning av denne, eller barnets egne, opparbeidede midler. Det kan kreves dekning i barnepensjonen, men direktoratet kjenner ikke til hvor vanlig dette er.

I henhold til vergemålsloven § 16 er verge for en mindreårig den som har foreldreansvaret etter reglene i barneloven, og som er myndig. Det er dermed i utgangspunktet den gjenlevende forelderen som skal fremsette søknad om barnepensjon, også når barneverntjenesten har overtatt omsorgen. Det er grunn til å tro at en del foreldre ikke er klar over at barnet har denne rettigheten. Barnepensjon er omtalt i departementets *Rutinehåndbok for kommunenes arbeid med fosterhjem*, men det er likevel usikkert hvor god kunnskap det er om dette i barneverntjenestene. Det er etter vårt syn en fare for at noen barn under barnevernets omsorg ikke får den barnepensjonen de har krav på, eller at søknaden blir fremmet en god stund etter dødsfallet.

Dersom den mindreårige er uten fungerende verge, skal Fylkesmannen i henhold til vergemålsloven § 16 oppnevne ny eller midlertidig verge. Vi vet ikke hvor godt kjent det er at Fylkesmannen kan oppnevne en midlertidig verge dersom den gjenlevende forelderen er utilgjengelig eller ute av stand til å fremme en søknad.

I henhold til vergemålsloven § 9 kan en mindreårig ikke selv foreta rettslige handlinger eller råde over sine midler, med mindre noe annet er særlig bestemt. Det følger av dette at mindreårige ikke kan opprette en bankkonto i eget navn uten samtykke fra verge. Dersom det opprettes en bankkonto i barnets navn, vil vergen ha disposisjonsrett over denne. Direktoratet er kjent med tilfeller der barnepensjonen blir brukt av gjenlevende forelder, og ikke kommer barnet til gode.

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- at barneverntjenesten bør informeres om at det kan fremsettes søknad om barnepensjon for barn som er under omsorg og har mistet en eller begge foreldrene.
- at barneverntjenesten bør informeres om at Fylkesmannen kan oppnevne en midlertidig verge, med fullmakt til å søke om barnepensjon og opprette en konto som pensjonen skal settes inn på.

### **3.8.2 Barnepensjon etter lov om innskuddspensjon, foretakspensjon og tjenestepensjon**

I henhold til lov om obligatorisk tjenestepensjon skal alle aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap, enkeltpersonforetak og ethvert annet rettssubjekt over en viss størrelse ha en pensjonsordning som sikrer de ansatte alderspensjon i tillegg til folketrygdens pensjon.

Pensjonsordningen kan opprettes etter foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven eller tjenestepensjonsloven. Det er valgfritt om barnepensjon eller etterlattepensjon skal være en del av pensjonsordningen. Alle disse tre lovene har bestemmelser som likestiller medlemmenes biologiske barn, stebarn og fosterbarn. Det vil si at hvis pensjonsordningen er slik innrettet at den tilgodeser barn ved et medlems død, vil et fosterbarn ha samme rettigheter i den avdødes pensjonsbeholdning som biologiske barn. Når det gjelder innskuddspensjonsloven, er barns rettigheter ved dødsfall prioritert foran gjenlevende ektefelles rettigheter. Dette betyr at dersom pensjonsopptjeningen ikke

er tilstrekkelig til å dekke etterlattepensjon fullt ut til både barn og ektefelle, vil barn og fosterbarn ha forrang.

På samme måte som ved utbetaling av barnepensjon etter folketrygdloven, vil utbetalinger etter lov om innskuddspensjon, foretakspensjon og tjenestepensjon gå til en konto som er opprettet med samtykke fra barnets verge. Dersom vergen er en gjenlevende forelder, er det en fare for at vedkommende bruker barnepensjonen på seg selv og sine egne behov.

En annen problemstilling er hva som skjer når fosterbarn som har rett til barnepensjon etter en avdød fosterforelder flytter ut av fosterhjemmet. I de ovennevnte lovene er det ikke sagt noe om at pensjonen bare skal opprettholdes så lenge fosterbarnet bor i fosterhjemmet. Vi har heller ikke funnet noe i lovforarbeidene om dette, eller noen nærmere begrunnelse for hvorfor fosterbarn skal likestilles med biologiske barn og stebarn. Det er så vidt vi har sett heller ikke sagt noe om hvorvidt det har noen betydning om barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barnet eller plasseringen er frivillig.

Barnepensjonen skal være en kompensasjon og en sikring for barnet fordi det har mistet en forsørger. Men barn som er plassert i fosterhjem blir forsørget av barneverntjenesten, og en fosterforelders dødsfall vil ikke ha direkte innvirkningen på fosterbarnets økonomiske situasjon.

Dersom det er slik at et fosterbarn får rett til barnepensjon selv om det har vært kort tid i fosterhjemmet før dødsfallet, og opprettholder denne pensjonen også hvis det flytter ut, med prioritet foran gjenlevende ektefelle, vil dette kunne oppleves som urimelig.

På denne bakgrunn kan en aktuell endring være at

- at det bør vurderes om det er riktig at fosterforeldre er likestilt med fosterforeldrenes biologiske barn med hensyn til barnepensjon.